

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง “การเปรียบเทียบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้ง และเผ่ากะเหรี่ยง ในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์
5. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กล่าวว่าการอนุรักษ์ ได้มีการใช้กันมานานแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ในขั้นแรกในการอนุรักษ์นั้นใช้ 2 คำคือการสงวน (to preserve) ซึ่งหมายถึงการเก็บรักษาของที่ทำยากเอาไว้ ถ้านำมาใช้อาจก่อให้เกิดความเสียหาย อีกคำหนึ่งคือ การป้องกันการสูญเสีย (to prevent waste) ซึ่งหมายถึงการป้องกันทุกวิถีทางที่จะให้มีการใช้ธรรมชาติไม่ให้เกิดการสูญเสียเกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงการที่จะนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้นั้นต้องใช้แบบไม่ให้เกิดการสูญเสียใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ปัจจุบันความหมายของการอนุรักษ์ พอที่จะสรุปได้สั้น ๆ ว่าเป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่ออนาคต หรือการใช้อย่างมีเหตุผลและการสร้างสรรค์ (เกษม , 2525) ในการที่จะให้บรรลุเป้าหมายในหลักการทางอนุรักษ์วิद्याสรุปไว้ 3 ประเด็น คือ (เกษม , 2525)

1. ต้องใช้อย่างฉลาด กล่าวคือการทรัพยากรแต่ละอย่างนั้น ต้องพิจารณาอย่าง รอบคอบถึงผลได้ผลเสีย ความขาดแคลนหรือความหายากในอนาคต อีกทั้งพิจารณาหลักเศรษฐศาสตร์อย่างถ่วงถ่วงด้วย

2. ประหยัดของที่ทำหายาก หมายความว่าทรัพยากรที่มีน้อยหรือหายากหรือกำลังอยู่ในภาวะที่เสื่อมโทรม เช่น ป่าไม้ ควรยิ่งที่จะเก็บรักษาไว้ หากต้องการใช้ประโยชน์ก็ต้องไม่เกินกว่าที่การสืบลำดับทางนิเวศวิทยาจะสืบลำดับได้

3. หาวิธีการปรับปรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น กล่าวคือทรัพยากรเหล่าใดที่มีสภาพล่อแหลมต่อการสูญเปล่าหรือหมดไป เช่นป่าไม้ จะต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

อดิศรณ (2543 : 5) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อเกิดประโยชน์กับมวลมนุษยชาติมากที่สุด ทั้งทางตรง และทางอ้อม รวมทั้งการจัดการ การป้องกัน การบำรุงรักษา และการเผยแพร่ความรู้การอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อไป

ไพฑูริย์ (2531 : 3) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การทำประโยชน์จากป่า อย่างชาญฉลาดและเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และมีโอกาสเจริญเติบโตต่อไปได้

กิติ (2536:4) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้ อย่างเหมาะสม การป้องกัน การบำรุงรักษา เพื่อประชาชนจะได้ใช้ประโยชน์ จากป่าทั้งทางตรงและทาง อ้อม ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรินทร์ (2537 : 4) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้ อย่างชาญฉลาด และมีประสิทธิภาพมากที่สุดก่อให้เกิดประโยชน์กับมวล มนุษย์ให้มากที่สุดทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการป้องกันและบำรุงรักษาให้ทรัพยากรป่าไม้มี อายุยืนยาวที่สุด

ทิวา (2529 : 8) ได้กล่าวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม่ว่า การที่จะจัดการกับ ทรัพยากรป่าไม้ให้บังเกิดผลสูงสุดได้นั้นต้องอาศัยวิชาการที่เรียกว่า “วนศาสตร์” ซึ่งหมายถึงวิชา การที่ว่าด้วยการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทที่มีอยู่ในสังคมของ ป่าไม้ หรือที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ให้อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคมมนุษย์สูงสุด และโดยสม่ำเสมอตลอดไปและอมรา (2529 : 30) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากร หมายถึง การรู้ จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด เป็นเวลานานที่ สุดโดยมีส่วนที่สูญเสียไปโดยใช้ประโยชน์น้อยที่สุดเช่นเดียวกับวินัย และบานชื่น (2537:95) กล่าว ว่า การอนุรักษ์ป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าไม้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิด ต่อ ส่วนรวมมากที่สุด และต้องสูญเสียป่าไม้โดยเปล่าประโยชน์ให้น้อยที่สุด รวมทั้งการกระจายการ ใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน

จากความหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ไม้ เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ อย่างชาญฉลาดและอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เป็นประโยชน์ต่อ มนุษย์มากที่สุด เป็นเวลานานที่สุด โดยมีการสูญเสียจากการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องมาจากป่าไม้อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมมากมาย เป็นแหล่งเกื้อกูลรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอื่น ๆ ให้คงอยู่ถาวร โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับธรรมชาติดิน น้ำ และสัตว์ป่า นอกจากนี้แล้วป่าไม้ยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะอาจที่จะสูญสิ้นไปได้ (Exhaustible) และสามารถปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้กลับคืนใหม่ได้ (Replaceable) ตลอดจนสามารถออกงยมมีผลผลิตอย่างไม่รู้จักหมดสิ้น (Sustained yield) ถ้ามีการอนุรักษ์และมีการจัดการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ไพฑูริย์, 2531)

สมนึก (2519) กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นเรื่องสำคัญซึ่งจะสำเร็จลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ให้เกิดความรักความหวงแหนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรอื่นในเวลาเดียวกันด้วย และจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติและนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาช่วยในการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างประหยัด เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถอำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษยย์ให้มากที่สุดและนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

นิวัติ (2538, 132-133) ที่ได้เสนอแนวให้พิจารณาดำเนินการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ไว้ ที่สำคัญคือ ควรกำหนดบริเวณป่าไม้ ที่จัดไว้เพื่อต้นน้ำลำธารให้แน่นอนแล้ว เข้าดำเนินการควบคุม ป้องกัน ไม่ให้มีการทำลายมากขึ้นจากที่เป็นอยู่ ควรกำหนดขอบเขตที่ยอมให้เป็นแหล่งทำกินของชาวเขา โดยการควบคุมไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน และทำไร่เลื่อนลอยแล้วพยายามส่งเสริมช่วยเหลือให้ปลูกพืชต่าง ๆ ที่เป็นไม้ยืนต้น ในบริเวณป่าที่ถูกแผ้วถาง รกร้างว่างเปล่า หรือปราศจากพืชคลุมดิน ก็ควรจะปลูกสร้างป่าหรือพืชคลุมดินขึ้น เพื่อป้องกันการกัดเซาะของน้ำฝน ชนิดไม้ที่ปลูกควรไม้โตเร็ว มีการคายน้ำน้อย สามารถยึดดินปกคลุมดินให้ดินมีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ป้องกันการเกิดไฟป่า ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่ทำลายแผนการปลูกสร้างสวนป่า และพืชคลุมดินอย่างร้ายแรงที่สุด จึงควรพิจารณาหามาตรการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยลดอัตราการเกิดไฟป่าให้น้อยลงบริเวณสภาพภูมิประเทศที่มีความลาดชันมาก และดินที่อยู่ในสภาพที่ไม่คงทนควรจะห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอื่น นอกจากปลูกป่าและพืชคลุมดินเท่านั้น บางพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยการก่อสร้างทางวิศวกรรมเข้าช่วยควบคุมกับการปลูกป่า เช่น อาจต้องทำการปรับพื้นที่ตามลาดเขา หรือสร้างฝายกั้นน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำและตะกอนไม่ให้ไหลรุนแรงจนเป็นอันตรายต่อพื้นที่การเกษตรอื่น ๆ ที่อยู่ตอนล่าง ควรมีการป้องกันการพังทลายของดินตามริมฝั่งน้ำ และการพังทลายของดินเนื่องจากการทำถนน ซึ่งก่อให้เกิดการตกตะกอนในลำน้ำทั่วไป ไม่น้อยไปกว่าการทำไร่เลื่อนลอยบริเวณป่าต้นน้ำ การให้การศึกษ อบรม และเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชา

ชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับให้ทราบถึงประโยชน์คุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งวิธีการอนุรักษ์ดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของทุกคนด้วย เป็นการสอดคล้องกับ ประสบสุข (2531, 44) ที่ได้สรุปแนวคิดของ นักวิชาการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ คือ ในการที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ผู้ใช้คือประชาชนทุกคน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ถึงคุณและโทษในปริมาณของการนำเอาทรัพยากรป่าไม้ออกมาใช้ ที่จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ต้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูน โดยมีอัตราการผลิตเท่ากับอัตราการใช้ หรือ อัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อยที่สุด ต้องหาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการที่จะผลิตและใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติของทรัพยากรป่าไม้ตามลักษณะในสังคมของป่าเพื่อประชาชนจะได้เข้าใจในหลักการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือ วัฒนธรรม หรือสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติที่มนุษย์กับทรัพยากรป่าไม้มีต่อกันออกจากกัน เพราะว่า วัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์ ได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาพร้อมกับการมีและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ที่มีอยู่ในสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญและไม่มีโอกาสอนุรักษ์และจัดการใดที่จะประสบผลสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรป่าไม้ จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ และใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุก ๆ ด้านทางสังคมมนุษย์ และการใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย และรัชนีกร (2527, 59) ที่ได้เสนอหลักเกณฑ์ไว้ว่าในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้จะให้ไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งแรกที่ต้องทำคือ ความรับผิดชอบส่วนบุคคล คือ คนทุกคนควรจะมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ว่าเป็นสมบัติของส่วนรวม และมีประโยชน์ต่อคนทุกคน

อำนาจ (2525:1) ได้แบ่งประเภทของป่าไม้ไว้อย่างกว้าง ๆ 2 ประเภท ได้แก่

1. ป่าไม้ซึ่งทำหน้าที่รักษาความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งป่าที่รักษาไว้เพื่อการศึกษา คั้นคว่า ได้แก่ ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าอุทยานแห่งชาติ และแหล่งสงวนพันธุ์สัตว์ป่า ควรรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด และไม่ควรร่อนุญาตให้มีการนำไม้ออก

2. ป่าเศรษฐกิจ คือ ป่าไม้ที่ใช้สำหรับ เป็นแหล่งอำนาจผลิตผลผลิตทางเศรษฐกิจแก่ประชาชน และประเทศชาติ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมที่เหมาะสม

วินัย (2534) ได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ดังนี้

1. ยกเลิกการสัมปทานป่าไม้ ในอดีตที่ผ่านมาการให้สัมปทานป่าไม้ ก่อให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เป็นจำนวนมาก จนทำให้ธรรมชาติขาดความสมดุล การยกเลิกการสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ จะเป็นผลดีต่อการฟื้นฟูและป้องกันการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ที่มีประสิทธิภาพ

2. การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเพื่อประโยชน์ทำการเพาะปลูก หรือการลักลอบตัดไม้ เพื่อนำไปทำประโยชน์ที่มีส่วนทำให้ปริมาณป่าไม้ลดลงมาก การปฏิบัติตามกฎหมายและไม่ลอบเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าจึงเป็นการอนุรักษ์ได้ทางหนึ่ง

3. การป้องกันไฟป่า ในแต่ละปีป่าไม้ถูกเผาทำลายทั้งจากการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และโดยการจุดของประชาชนจำนวนมาก ทำให้ต้นไม้ทุกชนิดถูกทำลายหมด รวมทั้งทำให้สัตว์ป่าขาดที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร การร่วมมือป้องกันสกัดกั้นไม่ให้เกิดไฟป่าจะเป็นผลดีทางหนึ่งที่จะทำให้ต้นไม้ในป่าเจริญเติบโตเป็นป่าที่สมบูรณ์ต่อไป

4. การใช้ไม้อย่างประหยัด การใช้ไม้ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ชนิดต่าง ๆ จึงควรเป็นไปอย่างประหยัด และใช้ประโยชน์ให้เกิดคุ้มค่าสูงสุด

5. การใช้วัสดุอื่นแทนไม้ การก่อสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้ชนิดต่าง ๆ ควรใช้วัสดุอื่นทดแทนการใช้ไม้ให้มากที่สุด ไม่ควรใช้ไม้อย่างไม่จำเป็น มีวัสดุหลายอย่างใช้แทนไม้ได้ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็ก เป็นต้น

6. การปลูกป่าและการดูแลให้ป่าไม้ฟื้นฟูสภาพขึ้นมาใหม่ จะเป็นการเร่งและช่วยทำให้เป็นป่าที่สมบูรณ์เร็วขึ้น

วิชัย (2533) กล่าวถึงการอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ดังนี้

1. การปลูกป่าทดแทน สามารถที่จะดำเนินการได้ทั้งรัฐบาลเอกชนและอาสาสมัคร ซึ่งรัฐบาลจะต้องช่วยอำนวยความสะดวกให้ การปลูกป่าแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

1.1 การทำป่าสงวน เป็นการขยายพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเพื่อทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายหรือนำพื้นที่ว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์

1.2 สวนพฤกษศาสตร์ เป็นการรวบรวมเอาพันธุ์ไม้นานาชนิดมาปลูกรวมกันเพื่อความรู้ทางพฤกษศาสตร์และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

1.3 สวนรุกขชาติ เป็นสวนขนาดเล็กที่นำพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่าต่อเศรษฐกิจและเป็นพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มิได้แยกหมวดหมู่เหมือนสวนพฤกษศาสตร์

1.4 สวนสาธารณะ จะมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและขึ้นต้นเพื่อเกิดร่มเงา เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนในยามว่าง

2. การดำเนินการคุ้มครองป่าไม้ กระทำโดยอาศัยกฎหมายเพื่อประกาศพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตหวงห้าม ห้ามไม่ให้ประชาชนเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์อื่นใดจากป่าไม้ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 อุทยานแห่งชาติ เป็นป่าธรรมชาติที่ทางราชการเห็นความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์พื้นที่ไว้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาดินน้ำลำธาร เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและสวางนพันธุ์สัตว์ป่าไว้ มีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 10 ตารางกิโลเมตร และเป็นธรรมชาติที่สวยงาม การจัดตั้งต้องประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา

2.2 วนอุทยาน เป็นป่าที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามปรากฏอยู่เช่น น้ำตก ถ้ำ ชายหาด และหุบเขา เป็นต้น โดยมีการปรับและตกแต่งพื้นที่เพียงเล็กน้อย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาพักผ่อนหย่อนใจ

2.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่ป่าสงวนไว้เพื่อให้เป็นถิ่นที่พักถาวรและปลอดภัยของสัตว์ป่า

3. ขจัดการบุกรุกทำลาย มีอยู่ 2 ประเภท

3.1 การถากถางเพื่อการทำไร่ เป็นการถากถางป่าเพื่อที่จะนำพื้นที่มาใช้ในการเพาะปลูก ดำเนินการทั้งชาวเขา ชาวบ้าน นายทุน ชาวเขาทำไร่เลื่อนลอย ชาวบ้าน นำพื้นที่มาเพาะปลูกเพื่อการยังชีพ แต่นายทุนถากถางเพื่อนำพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อการค้า การทำลายป่าวิธีนี้จะเป็นการทำลายป่าที่สิ้นเชิง

3.2 ลดการลักลอบตัดต้นไม้ โดยควบคุมโรงเลื่อยที่ถูกต้องตามกฎหมาย และขจัดโรงเลื่อยเถื่อนออกไปให้หมด

4. การป้องกันไฟป่า ไฟไหม้ป่าจัดว่าเป็นอันตรายที่ร้ายแรงเกิดขึ้นกับป่าไม้ มีดังนี้ คือ

4.1 การเผาป่าเพื่อกำจัดวัชพืชของชาวไร่

4.2 การกำจัดวัชพืชตามไหล่ทางหลวง

4.3 การเผาป่าเพื่อเลี้ยงสัตว์

4.4 เพื่อกำจัดศัตรูพืชและแมลง

4.5 ความพลั้งเผลอของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

4.6 เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตามเราก็สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคความเสียหายที่เกิดจากไฟป่า ดังนี้

- ตั้งหน่วยดับเพลิงพร้อมหน่วยผจญภัยที่ทันสมัย เช่นเครื่องสูบน้ำ เครื่องบินโปรยสารเคมี เป็นต้น

- จัดตั้งหน่วยประชาสัมพันธ์ เพื่อแนะนำประชาชนที่อยู่ใกล้ป่าและนักท่องเที่ยวให้ช่วยระมัดระวังในการใช้ไฟ

- จัดทำแผงหรือแนวกันไฟทั้งที่อยู่ในป่าและบริเวณรอบนอกป่าไม้ เพื่อป้องกันไม่ให้ไฟไหม้จากบริเวณหนึ่งลุกลามไปอีกบริเวณหนึ่ง

- จัดสร้างหอสังเกตการณ์ขึ้นในป่าไม้ เพื่อตรวจดูว่าเพลิงไหม้เกิดขึ้นในสวนใดของป่าเพื่อที่จะได้รับแจ้งไปดับไฟให้ทันเวลาก่อนที่จะลุกลามออกไป

5. การปรับปรุงวิธีการทำป่าไม้ การตัดไม้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการคือ

5.1 ต้องพยายามที่จะลดความเสียหายของต้นไม้ที่โค่นลงมา โดยเว้นตอสูงจากพื้นประมาณ 30 ซม. เวลาล้มลงมาต้องระวังไม่ให้ไปปะทะกับก้อนหินหรือตอไม้ขนาดใหญ่ เครื่องมือที่ใช้ตัดไม้ต้องมีคุณภาพ เช่น การใช้เลื่อยตัดไม้จะสูญเสียเนื้อไม้ไม่น้อยกว่าการตัดไม้ด้วยขวาน เป็นต้น

5.2 ป้องกันการตัดไม้จนโล่งเตียน ก็จะต้องตัดไม้ที่ได้ขนาด และต้องตัดแบบเป็นแถบ เป็นหมู่ หรือเป็นริ้ว และปล่อยต้นไม้เป็นแม่พันธุ์ไว้ ทั้งนี้เมื่อตัดไม้ไปแล้วจะเหลือป่าบริเวณใกล้เคียงป้องกันลมพัดและรักษาความชื้นเอาไว้

6. พยายามเอาเนื้อไม้ที่ตัดแล้วมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ต้องใช้ประโยชน์ทุกส่วนของไม้ที่ตัดมา ไม้ที่เหลือจากการแปรรูปในการก่อสร้างแล้วอาจจะนำไปเป็นวัตถุดิบในการทำไม้อัด และเครื่องใช้ขนาดเล็ก เช่น แจกั้น ที่เขียนูหรี ของเล่นเด็ก ของชำร่วย กล่องไม้จิ้มฟัน เป็นต้น

7. ป้องกันความเสียหายอันเนื่องมาจากแมลงและโรคพืช อาจทำได้โดย

7.1 การใช้สารเคมีพ่นลงในป่าไม้

7.2 การควบคุมโดยวิธีการทางชีวภาพ โดยการหาตัวล่าหรือตัวเบียนเบียนมาปล่อยไว้ เช่น ต่อ แตน และแบคทีเรีย เป็นต้น

7.3 คัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมมาปลูก เพื่อที่จะสามารถที่จะต่อต้านโรคและแมลงได้ เช่น ต้นไม้โตเร็วมีใบแข็งและหนา เป็นต้นไม้ที่เปลือก ใบ หรือดอกที่มีกลิ่นรุนแรง

8. การดูแลพันธุ์ไม้สงวน ห้ามตัดไม้ 4 ประเภทเหล่านี้คือ

8.1 ไม้โทน คือต้นไม้ที่เจริญงอกงามและอยู่ห่างไกลจากพวกพ้อง จึงต้องบำรุงรักษาไว้เพื่อขยายพันธุ์ในบริเวณนั้นต่อ

8.2 ไม้เชื้อ คือไม้ที่โตยังไม่ได้ขนาดเป็นต้นไม้ที่สมควรรักษาไว้เป็นแม่พันธุ์

8.3 ไม้สันเขา คือไม้ที่ขึ้นตามสันเขาเหมาะสำหรับการใช้ด้านลมและฝน เพื่อให้ฝนตก ช่วยกระจายพันธุ์ตามไหล่เขา

8.4 ไม้สงวน คือไม้ขนาดใหญ่ที่งอกงามสมบูรณ์ในบริเวณนั้น แต่ต้องการที่จะสำรวจเอาไว้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามาก มีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ถ้าว่าไม่มีป่าไม้ สัตว์ทุกชนิดจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะในระบบนิเวศนั้น พืชเป็นผู้ผลิตอาหารและสัตว์เป็นผู้บริโภค หากว่าไม่มีพืชสัตว์ต้องอดอาหารตายอย่างแน่นอน

ป่ามีคุณค่าอนันต์และมีความสำคัญมากที่ได้ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมอนกประการ โดยเฉพาะประโยชน์ทางอ้อมนั้นน้อยคนนักที่จะเข้าใจ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำลายป่าในส่วนใหญ่เป็นผลทางอ้อม เช่นการเกิดน้ำท่วม การแห้งแล้ง เป็นต้น ประโยชน์ของป่าไม้นั้นมีอีกมากมายดังนี้ (นิวัติ , 2527)

1. ประโยชน์โดยตรงของป่าไม้

- ใช้เป็นผลผลิต เช่น การสร้างบ้าน การต่อเรือ การทำสะพาน
- เป็นเชื้อเพลิง ในการหุงต้มและในโรงงานอุตสาหกรรม
- ใช้เป็นวัตถุดิบ เช่น เซลลูโลสใช้ทำกระดาษ ไหมเทียม ลิกนินใช้ทำน้ำหอม

และเครื่องสำอางต่าง ๆ เป็นต้น

- อาหารใช้เป็นอาหารได้ทั้งใบ ดอก เมล็ด ของไม้ต่าง ๆ
- ยารักษาโรค เช่นยาใช้เป็นสมุนไพรแก้โรคจากน้ำมันของผลกระเบา เป็นต้น
- ใช้ทำอาหารสัตว์ เช่นใช้เป็นทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์

2. ประโยชน์โดยอ้อมของต้นไม้

- ช่วยให้ฝนตกเพิ่ม และทำให้ความชุ่มชื้นในอากาศสม่ำเสมอ อากาศที่อยู่เหนือท้องที่มีป่าไม้ขึ้นอยู่ย่อมมีความชุ่มชื้นและเย็นกว่าในที่ไม่มีป่าไม้ เมฆฝนที่ลอยผ่านมาเมื่อกระทบความเย็นก็จะกลั่นตัวเป็นหยดลงมา

- บรรเทาความรุนแรงของพายุ ลมพายุที่พัดมาเมื่อมาถึงที่มีป่าไม้เป็นฉากกำบังก็จะลดความเร็วลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสูงและความหนาแน่นของหมู่ไม้และเรือนยอดของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด

- ป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ที่มีป่าไม้ขึ้นอยู่เมื่อมีฝนตกลงมาบนยอดเรือนยอดของต้นไม้จะสกัดความรุนแรงของฝนไว้ไม่ให้กระทบผิวดินโดยตรง น้ำบางส่วนจะค้างอยู่บนเรือนยอดของต้นไม้ บางส่วนจะไหลตามต้น บางส่วนจะตกทะลุเรือนยอดสู่พื้นป่า บนพื้นป่ามักจะมีเศษไม้ ใบไม้ และซากเหลือต่าง ๆ ของพืชและสัตว์คอยดูดซับน้ำฝนและชะลอความเร็วของน้ำไหลบ่า ประกอบกับดินป่าไม้มักจะเป็นดินดี มีอินทรีย์วัตถุสูงมีการดูดซับได้ดี

- บรรเทาอุทกภัย ป่าไม้ช่วยชะลอความเร็วการไหลบ่าของน้ำ ทำให้การไหลของน้ำเป็นปกติไม่รวดเร็วจนก่อให้เกิดอันตราย น้ำป่าที่ไหลเร็วยอมเข้มข้นเต็มไปด้วยกรดทรายและหินต่าง ๆ เมื่อไหลสู่ลำน้ำก็จะทำให้ระดับน้ำนั้นสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการตื่นเงินของแม่น้ำลำธารอีกด้วย

- ทำให้น้ำไหลเสมออยู่ตลอดปี ทั้งนี้เพราะเมื่อฝนตกลงมาในป่าและดินอันร่วนซุยก็จะซับน้ำเอาไว้ไม่ให้ไหลลงสู่แม่น้ำลำธารอย่างรวดเร็ว แต่จะถูกใบไม้กิ่งไม้และดินดูดซับเอาไว้แล้วค่อย ๆ ซึมลงดินและสะสมเอาไว้เป็นน้ำใต้ดินแล้วค่อย ๆ ปลดปล่อยเข้าสู่ลำธาร ทำให้ฤดูกาลซึ่งไม่มีฝนตกมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี

- เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ามากมายหลายชนิดที่มีคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ การรักษาระบบสมดุลของระบบนิเวศน์ ก่อให้เกิดความเป็นระบบนิเวศน์ที่มั่นคง นอกจากนี้ประโยชน์ของสัตว์ป่ายังใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค

- เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เมื่อมนุษย์เจริญขึ้นประชาชนมีความหนาแน่นมากขึ้น ความเคร่งเครียดในการประกอบธุรกิจรวมทั้งการอยู่อย่างแออัดของสังคมเมือง ทำให้มนุษย์ต้องการสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หลบหนีความแออัดของสังคมเมือง ความอึดอัดทึบครึ้มโครมปัญหามลภาวะเป็นพิษในเมืองไปสู่ความสงบเยือกเย็น อากาศบริสุทธิ์และมีทิวทัศน์อันสวยงามตามป่าเขาลำเนาไพรมากขึ้น

ประเทศไทยเริ่มมีมาตรการป่าไม้โดยบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในสมัยที่มีการจัดตั้งกรมป่าไม้เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2439 เช่น พระราชบัญญัติประกาศการรักษาป่า ร.ศ.116 พระราชบัญญัติป่า พ.ศ.2456 ลักษณะกฎหมายดังกล่าวเป็นการควบคุมการตัดไม้เพียงเพื่อมิให้ทำลายป่าโดยไม่จำเป็น ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นเรียกว่า พระราชบัญญัติป่าไม้ 2584 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทที่คุ้มครองและอนุรักษ์ป่าไม้แบ่งเนื้อหาเป็น 8 หมวดคือ

1. การทำไม้และการเก็บของป่า ประกอบด้วยบทบัญญัติเรื่องการกำหนดไม้และของป่าหวงห้าม ค่าภาคหลวง และขนาดจำกัด
2. ตราประทับไม้
3. ไม้และของป่าระหว่างการเคลื่อนที่ประกอบ การนำเคลื่อนที่ การควบคุมไม้ในลำน้ำ
4. การควบคุมการแปรรูปไม้
5. การแผ้วถางป่า
6. หมวดเบ็ดเตล็ด
7. บทกำหนดโทษ และ

8. การรักษาพระราชบัญญัติ นับได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากจนกระทั่งทุกวันนี้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ถ้าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายแล้วทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรแต่ละชนิดให้ถูกต้องเหมาะสมตามกาลเวลาและสถานที่ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมก็ได้ไม่เพียงแต่เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดีของประชาชนในรุ่นเราเท่านั้น แต่ยังเป็นภาระกระทำเพื่อลูกหลานในอนาคต เพื่อให้ได้รับมรดกจากบรรพบุรุษอย่างเป็นธรรมด้วย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะสำเร็จลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

กรมป่าไม้ (2536: 20-23) ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังนี้

1. นโยบายการจัดการป่าไม้ เนื่องมาจากกรมป่าไม้ เพียงหน่วยงานเดียวต้องดูแลรักษาพื้นที่ป่าไม้ถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั่วประเทศ รัฐจึงควรที่จะวางนโยบายมุ่งหนักไปในการจัดป่าที่จัดไม้สำหรับเป็นป่าป้องกันภัยหรือเป็นป่าเพื่อประโยชน์แบบเอนกประสงค์ให้มากที่สุดซึ่งได้แก่ป่าต้นน้ำลำธาร อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

2. การปลูกสร้างสวนป่า ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเลี้ยงไม้ได้ แต่เนื่องจากพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายมีอยู่มากมาย และประชาชนได้เข้ายึดครองหมดแล้ว การปลูกสร้างสวนป่าจึงควรพิจารณาเลือกปลูกป่าในที่ที่เหมาะสม และถูกต้องตามวัตถุประสงค์ และโดยประหยัดก่อนควรแบ่งประเภทของการปลูกสวนป่า เช่น การปลูกป่าเพื่อผลิตไม้ที่มีคุณภาพดีมีราคา การปลูกสร้างสวนป่าเพื่อใช้ในการอุตสาหกรรม การปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนานหรือป่าชุมชนในชนบท การปลูกป่าตามต้นน้ำลำธาร และการปลูกป่าไผ่

3. การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์กิจการป่าไม้ด้านการอนุรักษ์นับว่ามีความจำเป็นมากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธาร ถูกทำลายเป็นอันมาก ทำให้เกิดการกัดเซาะหน้าดิน และเกิดอุทกภัยถี่ขึ้นทุกที เป็นเหตุนำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ จึงควรปรับปรุงแก้ไขโดยดำเนินการกำหนดป่าที่เป็นต้นน้ำลำธาร อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ให้แน่นอน แล้วเขาคำเนินการควบคุมป้องกันอย่างจริงจัง กำหนดขอบเขตให้เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวเขา ควบคุมไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและทำไร่เลื่อนลอยแล้วพยายามส่งเสริมให้ปลูกไม้ยืนต้น กรณีพืชไร่ก็ควรแนะนำให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบนภูเขาให้ถูกต้องตามหลัก การอนุรักษ์ดินและน้ำ ปลูกป่าและพืชคลุมดินในบริเวณ ที่ถูกแผ้วถาง และปราศจากพืชคลุมดิน การป้องกันไฟป่าและการสร้างทางด้านวิศวกรรมกับการปลูกป่า

4. การเพิ่มผลผลิตและการใช้ประโยชน์ป่าไม้ รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้เอกชนมีบทบาทในการปลูกสร้างสวนป่า และการสร้างความมั่นใจในด้านการตลาด

5. การให้การศึกษอบรมการเผยแพร่ความรู้และการประชาสัมพันธ์ ควรให้ ประชากรและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคน ได้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และโทษของการทำลาย รวมทั้งวิธีการอนุรักษ์ ซึ่งแนววิถึทางหนึ่งที่จะช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติประสบความสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

จากแนวทาง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่กรมป่าไม้ได้กล่าวไว้ นั้น หน่วยงานของกรมป่าไม้และนักวิชาการป่าไม้ซึ่งปฏิบัติงานยังกล่าวถึงหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้โดยสรุปดังนี้

วินัยและบานชื่น (2537: 95 –96) กล่าวถึงการอนุรักษ์ป่าไม่ว่าควรกำหนดนโยบายการจัดการป่าไม้ โดยมุ่งด้านการจัดการป่าไม้ที่สามารถใช้ประโยชน์ต่าง ๆ มากที่สุด เช่น ป่าต้นน้ำ ลำธาร อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนป่าเพื่อผลิตไม้ นั้น ควรให้เอกชนดำเนินการปลูกสร้างมากขึ้น

สมศักดิ์ (2536 : 16) ในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านป่าไม้นั้นมีวิธีการหลักอยู่ 3 วิธีคือ

1. จัดทำพื้นที่อนุรักษ์ในบริเวณ ที่ระบบนิเวศน์ธรรมชาติ หรือใกล้เคียงธรรมชาติ เช่น จัดตั้งอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

2. ฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม ซึ่งนับเป็นวิธีช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรได้รับหนึ่ง การฟื้นฟูป่านี้มีหลายวิธี นับตั้งแต่การปลูกต้นไม้พื้นเมืองชนิดเดียวหรือสองสามชนิด จนกระทั่งถึงจัดให้มีการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ เพื่อให้ป่าฟื้นตัวอีกครั้ง เนื่องจากขณะนี้ป่าดั้งเดิมได้ถูกทำลายมากไปแล้ว วิธีนี้ว่าจะมีบทบาทมากขึ้น วิธีนี้จะใช้ประโยชน์ได้สองอย่างคือ มนุษย์ใช้สอยบ้าง ในขณะที่เดียวกัน ก็ช่วยรักษาทรัพยากรทางชีวภาพได้บางส่วน

3. การอนุรักษ์สิ่งมีชีวิต เป็นรายชนิด นอกถึ้นกำเนิดตามธรรมชาติ เช่น การอนุรักษ์ในสวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ สถานที่แสดงพันธุ์ปลา และธนาคารเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น วิธีนี้อาจใช้ได้ดีในกรณีที่สิ่งมีชีวิตนั้นไม่ปลอดภัย ที่จะอยู่ตามธรรมชาติ แต่วิธีนี้ก็เป็นกรอนุรักษ์ชั่วคราว หวังว่าสักวันหนึ่งคงจะนำกลับไปสู่ธรรมชาติอีกครั้ง

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของชาวเขาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พงษ์ศักดิ์ (2537 : 7) กล่าวว่าสภาพของพื้นที่สูงซึ่งมีฝนตกหนัก และมีความลาดชันสูง เมื่อมีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นั้นอย่างผิดๆ จึงทำให้เกิดปัญหามากกว่าบนที่ราบสูงโดยทั่วไปพอสรุปได้ดังนี้

1. ทรัพยากรป่าไม้และต้นน้ำถูกทำลาย ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าป่าไม้แหล่งต้นน้ำลำธารบนที่สูงเป็นสิ่งมีค่ามาก ทั้งนี้เพราะเป็นแหล่งที่จะควบคุมพฤติกรรมของน้ำ ให้สามารถรับใช้สังคมได้อย่างถูกต้อง แต่ทรัพยากรป่าไม้เหล่านั้นกลับถูกทำลายโดยชาวไทยภูเขา ในปีหนึ่งๆ เนื้อที่ป่าถูกทำลายประมาณ 7,000 เฮกเตอร์ คิดเป็นเงินประมาณ 1,850 ล้านบาท ขณะเดียวกันการทำให้ไร่เลื่อนลอย ก็ก่อให้เกิดการสูญเสียดินและน้ำเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาที่สถานีวิจัยเพื่อรักษาต้นน้ำดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่ 1 ไร่ ของป่าธรรมชาติที่ถูกถางทำให้ไร่เลื่อนลอย จะเสียดินเนื่องจาก น้ำฝนและน้ำไหลบ่าถึง 5 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งเปรียบเทียบกับป่าธรรมชาติมีเพียง 0.2 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ขณะเดียวกันในพื้นที่ไร่เลื่อนลอยจะมีการระเหยน้ำถึง 5.6 ลิตร ต่อตารางเมตรต่อวันนอกจากนั้น ยังพบว่าพื้นที่ไร่เลื่อนลอย ยังมีการซึมน้ำของดินต่ำเกิดน้ำไหลบ่าหน้าดินได้ง่าย น้ำจะสูญเสียบ่อยกับการไหลบ่าหน้าดินสูงกว่าป่าธรรมชาติ

2. ปัญหาการใช้ดินไม่ถูกต้อง พบอยู่เสมอว่าที่ดิน ซึ่งเป็นที่สูงชันควรปล่อยให้ฟื้นคืนป่าไม้ แต่กลับถูกนำมาใช้เพื่อการเพาะปลูกแบบทำไร่เลื่อนลอย เช่น การปลูกฝิ่น ข้าว ข้าวโพด แครอท กะหล่ำปลี ถั่วแดง และมันฝรั่ง ซึ่งพืชบางชนิดเป็นพืชที่ชาวไทยภูเขาปลูกมาเป็นเวลานาน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีการส่งเสริมให้ทำไร่เลื่อนลอยเพิ่มขึ้น เช่น ปลูกกะหล่ำปลี ถั่วแดง มันฝรั่ง แครอท ทั้งนี้ในอดีตชาวไทยภูเขาไม่รู้จักพืชเหล่านี้มาก่อน ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้คล้ายกับการมองปัญหาเพียงด้านเดียว คือ จะแก้ความยากจนหรือลดการปลูกฝิ่น แต่ไม่คำนึงถึงการทำลายทรัพยากรดินและป่าไม้

3. ปัญหามลพิษ ในปัจจุบันมีการพัฒนาการปลูกพืชทดแทนฝิ่นหรือการทำไร่เลื่อนลอย เราจะเห็นว่า การพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว พยายามที่จะนำกำจัดโรคแสงศัตรูพืชเข้าไปป้องกันกำจัดโรคและแมลงที่เกิดจากพืชที่นำไปส่งเสริมกันมาก การกระทำเช่นนี้เท่ากับกำลังทำลายตัวเองและประชาชนส่วนรวม เพราะสารพิษเหล่านี้นอกจากจะเป็นอันตรายต่อเชื้อโรคและแมลงแล้ว ก็ยังเป็นภัยต่อคนและสัตว์เลี้ยงที่อยู่ตอนล่างของกลุ่มน้ำ

4. ปัญหาการปลูกฝิ่น การปลูกฝิ่นเป็นการทำไร่เลื่อนลอยชนิดหนึ่งและมีมากกว่าการทำไร่เลื่อนลอยอื่น โดยเฉพาะในที่สูงภาคเหนือของไทย ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการปลูกฝิ่นกันมากจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปตามกฎหมายแล้วว่าการปลูกฝิ่นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติแล้วการปลูกฝิ่นบนดอยของชาวไทยภูเขาไม่ค่อยมีการจับกุม จนกลายเป็นความรู้สึกว่าการปลูกฝิ่นไม่ผิด

กฎหมายประกอบการปลูกฝิ่นให้ผลผลิตของยางฝิ่นที่ได้ราคาดี มีคนมารับซื้อถึงที่จึงทำให้ชาวเขานิยมปลูกฝิ่นมากกว่าการทำอะไรเลื่อนลอย หรือรับการพัฒนาให้ปลูกเศรษฐกิจอื่น จะพบว่าชาวไทยภูเขาจะรับการพัฒนาที่หยิบยื่นให้เพื่อเป็นการเอาใจเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นหรือทนรับเร้าจากเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้ก็จะปลูกพืชอื่นทดแทนฝิ่นบ้างพอเป็นฉากบังหน้าแท้จริง ก็ยังมีการปลูกฝิ่นในที่อื่นต่อไป

5. ปัญหาไฟ ชาวไทยภูเขานิยมเตรียมเพาะปลูกหรือที่เลี้ยงสัตว์โดยการใช้ไฟเผาเศษพืชซึ่งเป็นการเตรียมดินเพราะที่มีราคาถูกที่สุด เผาได้อย่างสิ้นซาก โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงปลูกขึ้นมาเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในปีหนึ่ง ๆ สวนป่า โดยเฉพาะสวนสนได้ถูกทำลายโดยไฟป่าจำนวนมากได้ทำให้เสี่ยงประมาณ เวลา และกำลังใจไม่ใช่น้อย

ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้นเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ พงษ์ศักดิ์ (2533 : 8) กล่าวเพิ่มเติมว่า ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสืบเนื่องจากความกดดันด้านประชากรต่อพื้นที่ทำกิน ถิ่นที่อยู่ของชาวเขากระจัดกระจายอยู่บริเวณพื้นที่สูงส่วนใหญ่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญและประชากรชาวเขาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงเข้าบุกรุกเข้าไปตัดฟันป่า ซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การทำลายป่าเพื่อทำอะไรเลื่อนลอย การทำลายต้นน้ำลำธาร การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยและชีวิตของสัตว์ป่า

วิชา (2535 : 3) ได้กล่าวว่า ชาวเขามีรูปแบบของการทำกิน แบบที่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากกว่า คือ การทำกินแบบไร้เลื่อนลอย ที่ทำให้สภาพป่าไม้ธรรมชาติกลายเป็นป่าหญ้าคา ที่ตัวมันเองไม่สามารถที่จะปรับสภาพพื้นที่ให้กลับคืนมาเป็นป่าธรรมชาติอย่างเดิมได้อีกชาวเขาที่ทำการเกษตรกรรมตามจารีตประเพณีรูปแบบนี้ แน่แน่นอนว่าพวกเขาเป็นตัวการในการทำลายป่าไม้ และสภาพแวดล้อมบนภูเขาสูง โดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

อนุรักษ์ (2539 : 1) ได้กล่าวว่า ชาวเขาได้คุกคาม ความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ของประเทศอย่างรวดเร็ว จนเกิดภาวะการขาดความสมดุลในการผลิตและการบริโภคอย่างรุนแรงก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะในพื้นที่ทางภาคเหนือตอนบนซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ คือ ปิง วัง ยม และน่าน ที่ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งทางสมุนไพร สัตว์ป่า แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ซึ่งชาวเขามีการทำกินแบบไร้เลื่อนลอย ที่ทำให้สภาพป่าไม้ตามธรรมชาติกลายเป็นเขาหัวโล้นที่ตัวมันเองไม่สามารถที่จะปรับสภาพพื้นที่ให้กลับคืนมาเป็นป่าไม้ธรรมชาติเหมือนเดิมได้อีก ชาวเขากลุ่มที่ทำการเกษตรตามจารีตประเพณีแบบดั้งเดิม แน่แน่นอนว่าพวกเขาเป็นตัวการในการทำลายป่าไม้ และสภาพแวดล้อมบนภูเขาสูง โดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ฉะนั้นในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ ปิง วัง ยม และน่าน จึงอยู่ในภาวะวิกฤตอย่างรุนแรง นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะโครงสร้าง

ทางภูมิสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นที่สูง และชุมชนพื้นราบที่เกี่ยวข้องทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย

ในแนวตรงกันข้าม ฉลาดชาย (2532 : 38) ได้กล่าวว่า เรามองสภาพของชาวเขาในแง่ลบกันมาตลอด เพราะเราต้องการให้เป็นแพะรับบาป ก็เลยทึกทักว่าชาวเขาทำลายป่าไม้กันทั้งนั้น ความจริงระบบการใช้ที่ดินของกะเหรี่ยงมีทั้งความซับซ้อน และมีส่วนการอนุรักษ์ป่าอยู่ด้วย ซึ่งทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และกองทุนอนุรักษ์ต้นน้ำ กำลังศึกษากันอยู่ อีกประการหนึ่งเรามองว่าชาวเขาไม่พร้อมจะปลูกป่า จริงอยู่ว่าชาวเขาบางเผ่ามีลักษณะการใช้ที่ดินค่อนข้างทำลายมาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเขาจะไม่เปลี่ยน ยกตัวอย่างเรื่องชาวเขาเผ่าม้ง ที่ถูกมองว่าเป็นเผ่าที่ทำลายป่าอย่างมาก ด้วยการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย ในภายหลังหลายหมู่บ้านก็พบว่าได้เปลี่ยนไปสู่การทำนา ซึ่งนำให้ความสนใจและยกภาพขึ้นมาใหม่ว่า ชาวเขาใช้ที่ดินในระบบอนุรักษ์ ชาวเขาก็มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด ซึ่งมีเงื่อนไขมาจากสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายค่อนข้างมากอยู่ด้วย ส่วนกองอนุรักษ์ต้นน้ำ (2540 : 13) จากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดให้มีป่าอนุรักษ์เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 35 ของพื้นที่ประเทศ ดังนั้นการดำเนินงานกองอนุรักษ์ต้นน้ำ ได้วางแผนแนวทางโดยยึดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ และมติรัฐมนตรี กำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในการปรับปรุงและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร

ชูพนิจ (2539 : 75 – 77) ได้กล่าวว่า ตามจารีตประเพณีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงกับการทำมาหากินเป็นเรื่องที่ผูกพัน ซึ่งกันและกันมาโดยตลอด และโดยที่มีชีวิตผูกพันกับป่าอย่างใกล้ชิด จนมีคำกล่าวที่ว่า “ได้กินจากน้ำต้องรักษาน้ำได้กินจากป่าต้องรักษาป่า” จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีการจัดจำแนกประเภทป่าตามระดับความสูงได้อย่างสอดคล้องกับการจำแนกแบบสากล จากที่กล่าวมาแล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังจำแนกประเภทป่าตามความเชื่อได้อีกด้วยดังนี้ ป่าตะเตโคะ เป็นป่าที่อยู่ในช่องเขา ถือเป็นทางเดินของผี ห้ามหักล้างทำกิน แต่สามารถหาอาหาร สมุนไพร และไม้ฟืนจากป่าได้ ป่าแคหมือเบอ เป็นป่าที่ขึ้นบนเนินลักษณะหลังเต่า มีสายน้ำไหลอ้อมหรือล้อมรอบมีลักษณะเหมือน “เขียดแลวกกไข่” ถือว่ามีผีแรง จึงห้ามทำการประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น ป่าเขมอปุ เป็นป่าชันน้ำ มีต้นไม้ใหญ่ และน้ำขังในบริเวณนั้น ตลอดปีน้ำไหลลงสู่ลำห้วยถือว่าเป็นที่อยู่ของผีน้ำ ห้ามกินน้ำในบริเวณนี้ ป่าที่หน้าจะคี หรือป่าขุนห้วย เชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตย์อยู่ ห้ามทำการตัดฟันใช้ประโยชน์ ป่าที่เป่อถ่อ เป็นป่าที่มีน้ำผุดเชื่อว่ามีผีน้ำคูมาก ห้ามรบกวณเค็ดขาด นอกจาก ชาวกะเหรี่ยงจะมีการรักษาป่าโดยการจัดจำแนกประเภทป่าตามระดับชั้นความสูง ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ และความเชื่อดังกล่าวแล้วนั้น ชูพนิจ (2539 : 78) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่อในการรักษาต้นไม้ไว้ด้วย โดยมีข้อห้ามการตัดทำลายต้นไม้ประเภทที่ถูกเลือกเป็นแนวเขวนสะคือเด็กเกิดใหม่แต่ละคน ต้นไทรที่มีขนาดใหญ่เชื่อว่ามีเทพเรียกว่า “หม้อกา

เขล่อ” สิ่งสถิตย์อยู่ ต้นไม้ที่ใช้แบกหามคนตาย ต้นไม้ที่ขึ้นเป็นคูใกล้ซัดกัน ต้นไม้ที่ส่วนปลายโน้มติดกับอีกต้นหนึ่ง ต้นไม้ที่รังผึ้งเกาะอยู่ ต้นไม้ที่เถาวัลย์พันเกี่ยว และต้นที่ขึ้นบนจอมปลวก เช่นเดียวกับประเสริฐ (2540 : 55- 59) กล่าวไว้ว่า ชาวกะเหรี่ยงแต่ละหมู่บ้านจะมีเขตป่า เขตหมู่บ้านของตนเอง มีการแบ่งเขตป่า และเขตหมู่บ้านตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เขตการดูแลรักษาป่า เขตการปล่อยสัตว์เลี้ยง

ชูลิทธิ (2538 : 65) กล่าวว่า แนวคิดของกะเหรี่ยงในการอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศน์เป็นแนวคิดที่ไม่สามารถแยกส่วนได้ ดิน น้ำ ป่า เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกัน และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในด้านกายภาพ แต่ในด้านวัฒนธรรม ดิน น้ำ ป่า มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ สัตว์ พืช และอำนาจเหนือธรรมชาติ ในเรื่องความเชื่อแนวคิดกฎข้อบังคับ และพิธีกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมกะเหรี่ยงสามารถกำหนดแนวคิดหรือปรัชญาสอดคล้องกับการปฏิบัติจริง

ส่วนรูปแบบการทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียนนั้น เมื่อมองจากสภาพของป่าไม้ที่เจริญเติบโตขึ้นมาทดแทนป่าไม้ที่ถูกตัดฟันเพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่ปลูกพืชที่มีอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องจนไม่สามารถที่กล่าวหาอย่างแน่ชัดว่า ระบบการเกษตรแบบใช้หมุนเวียนนี้เป็นรูปแบบที่ทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติบนที่สูง จริงอยู่ที่ตอนแรกของการเกษตรแบบนี้จะต้องมีการโค่นล้มต้นไม้ แต่ในช่วงเวลาที่ทิ้งให้พื้นที่พักตัว ต้นไม้ที่งอกขึ้นมาใหม่ ก็เจริญเติบโตขึ้นมาในพื้นที่ทดแทนป่าไม้เดิม จนกว่าที่จะถึงรอบของการตัดฟันครั้งต่อไป และในช่วงที่ต้นไม้เจริญเติบโตระบบนิเวศน์ของพื้นที่ก็จะปรับตัวขึ้นเรื่อยๆ และต่อเนื่องจนถึงระดับสูงสุดในปีก่อนที่ต้นไม้ในบริเวณนั้นจะถูกตัดฟันเพื่อทำกินในครั้งต่อไป และแน่นอนว่าระบบนิเวศน์การเกษตรหมุนเวียนนี้คงจะมีการสูญเสียบ้างไม่มากก็น้อย เพราะเป็นระบบนิเวศน์ของป่าไม้ทุติยภูมิ ซึ่งแตกต่างกับระบบนิเวศน์ของป่าปฐมภูมิอย่างแน่นอน

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานที่แห่งหนึ่งของมูลนิธิโครงการหลวงหลวง ซึ่งประกอบไปด้วย สถานีวิจัย 4 แห่ง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 35 แห่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ เริ่มดำเนินการเมื่อ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ เพื่อช่วยเหลือชาวเขาให้มีพื้นที่ทำกิน เป็นหลักแหล่ง ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการเกษตร แผนใหม่ เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น ทั้งผลไม้เมืองหนาว เช่น บ๊วย พลับ ห้อ ผักเมืองหนาว เช่น ชุกินี สลัดต่างๆ ดอกไม้เมืองหนาว เช่น เบญจมาศ เยอร์บีร่า แกลดิโอลัส พืชไร่ต่างๆ

เช่น ถั่วแดง ถั่วลิสง และพืชอื่นๆ เช่น กาแฟอาราบิก้า เป็นต้น เพื่อปรับฐานะความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น ตลอดจนป้องกันการบุกรุกทำลายป่าไม้ต้นน้ำลำธาร โดยให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบถาวร โครงการหลักที่ช่วยเหลือและพัฒนาชาวเขา การดำเนินงานของโครงการหลวงสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “ช่วยชาวเขาให้ช่วยตนเอง” ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2527 ได้จัดตั้งหน่วยวิจัยขุนห้วยแห้งขึ้น เพื่อดำเนินงานด้านงานวิจัยและผลิตไม้ผลเมืองหนาว ไม้ผลเขตกึ่งร้อน และพืชไร่ต่างๆ โดยมีพื้นที่ห่างจากจุดที่ตั้งของสถานีหลักประมาณ 3 กิโลเมตร

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ มีสถานที่ตั้ง อยู่ที่พิกัด MA499497 ระวัง 474611 อยู่ในเขตหมู่บ้านขุนกลาง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ความสูงจากระดับน้ำทะเล 800 – 1,500 เมตร อุณหภูมิสูงสุด 32 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 21 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,780.9 มิลลิเมตรต่อปี ลักษณะพื้นที่เป็นหุบเขาชัน มีความลาดชันตั้งแต่ 10 – 60 เปอร์เซ็นต์ แนวเขาที่ทอดไปในแนวสันชันแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองทิศทาง ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก โดยจะผันน้ำสู่แม่น้ำปิงทางทิศตะวันออก และลงสู่แม่น้ำแจ่มทางทิศตะวันตก จำนวนพื้นที่ของศูนย์ฯ รวม 600 ไร่ แบ่งเป็นสถานีหลัก (ขุนกลาง) 150 ไร่ หน่วยขุนแห้ง 200 ไร่ บ้านแม่ยะน้อย 150 ไร่ และแปลงไม้ผล เขตหนาว 100 ไร่ มีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ จำนวน 15 หมู่บ้าน คือ บ้านใหม่สนามกีฬา แม่แอบใน ป่าแจ่ม สบแอบ ดินผา ขุนกลาง ผาหมอน ผาหมอนใหม่ หนองหล่ม แม่ปอนนอก แม่ปอนใน แม่กลางหลวง สบหาด อ่างกาน้อย แม่ยะ รวม 682 ครัวเรือน 818 ครอบครัว จำนวนประชากร 3,518 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยง

ลักษณะการดำเนินงาน ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์จะดำเนินงานภายใต้คณะทำงานโดยมีผู้ประสานงานจากมูลนิธิโครงการหลวงเป็นประธานคณะทำงาน ข้าราชการกองพัฒนาเกษตรที่สูงเป็นเลขานุการ และหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เป็นผู้ช่วยเลขานุการ ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์จะประกอบไปด้วย

1. งานวิจัย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ได้ทำการศึกษาวิจัยทั้งในด้านงานวิจัยไม้ดอก เช่นเยอร์บีร่า หน้าวัว เบญจมาศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาวิจัยทางด้านพืชผักซึ่งได้นำเทคนิคการปลูกผักแบบใหม่มาทดสอบงานวิจัยสตอเบอรี่ ไม้ผล งานวิจัยการแพอรินก้า และงานวิจัยพืชไร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการการผลิตให้มีคุณภาพ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดด้วย

2. งานขยายพันธุ์พืช ได้มีการจัดตั้งห้องขยายพันธุ์พืช เพื่อดำเนินงานเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อขยายพันธุ์พืช สร้างพันธุ์พืชปลอดโรค เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อปรับปรุงพันธุ์พืช และสร้างพันธุ์พืชใหม่ที่มีลักษณะตรงกับความต้องการของผู้ใช้

3. งานด้านการผลิต จะมีการดำเนินงานทั้งในพื้นที่ ศูนย์ ฯ และในส่วนพื้นที่หน่วย ฯ ชุมแห่ง ซึ่งจะทำการผลิต ไม้ดอกไม้กระถาง เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว จำหน่ายผ่านฝ่ายตลาด โครงการหลวงและเพื่อประดับตกแต่งสถานที่ อีกทั้งผลิตไม้ผล ขยายพันธุ์สตอเบอร์รี่ องุ่น ผลิตปุ๋ยหมัก ผลิตพืชไร่ พืชผัก และผลิตไม้ผลกิ่งเขตร้อน

4. งานส่งเสริมอาชีพเกษตรกร งานส่งเสริมที่ทำรายได้หลักให้แก่เกษตรกรคือ งานส่งเสริมไม้ดอก นอกจากนี้ยังมีงานส่งเสริมพืชอื่น ๆ ที่เป็นรายได้เสริมแก่เกษตรกร ได้แก่ องุ่น สตอเบอร์รี่ กาแฟอราบิก้า และถินิน ได้เน้นให้เกษตรกรปลูกพืช หลายชนิดสลับกันบนพื้นที่เดิม เพื่อลดการสะสมของโรคแมลงและการเสื่อมของดิน

5. งานพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ได้เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งตนเอง เช่น การจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกรในโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกผักและดอกไม้จำหน่ายเพื่อนำเงินเป็นกองทุนอาหารกลางวัน และจัดกิจกรรมที่เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน และส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายกลุ่มแม่น้ำกลาง ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการปลูกป่า ฟื้นฟูป่าธรรมชาติ ทั้งในส่วนของป่าเสื่อมโทรม ป่าในเขตหมู่บ้าน ตลอดจนในพื้นที่ของเกษตรกรเอง จัดทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง มีการจัดเวรยามเพื่อสนับสนุนการดับไฟป่าของสถานีควบคุมไฟป่าดอยอินทนนท์ โดยการประชาสัมพันธ์และกระจายข่าวแก่ชาวเขาเมื่อเกิดไฟป่าขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอพปร. กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มอสม. เพื่อให้ชาวเขาได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งจะมีการจัดเวรยามดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สิ่งสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน และทรัพยากรป่าไม้อีกด้วย

ซึ่งจากการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ ที่ได้ปฏิบัติเป็นไปในลักษณะโครงการนำร่อง มีการริเริ่ม งานค้นคว้าวิจัยตลอดจน การถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ การพัฒนาทางสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิโครงการหลวง ที่เน้นการช่วยเหลือชาวเขา และช่วยชาวไทยโดยการลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือป่าไม้ ดันน้ำลำธาร มีการกำจัดการปลูกฝิ่น รักษาดิน และใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือให้ป่าอยู่ในส่วนที่เป็นป่า และทำไร่ทำสวน ในส่วนที่ควรเพาะปลูกอย่าให้ทั้งสองส่วนนี้รุกร้ากันและกัน และการผลิตพืชผล การแปรรูปผลิตภัณฑ์และตลาด เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อสนองตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระราชประสงค์เพื่อ

ช่วยชาวเขาให้มีพื้นที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น ถ่ายทอดวิชาความรู้ ทางด้านการเกษตรแผนใหม่ เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้น ปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของ ชาวเขาให้ดีขึ้น ตลอดจนป้องกันการบุกรุกทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร โดยให้เกษตรกรหันมาทำการ เกษตรแบบถาวร ตลอดไป นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่สำคัญ ซึ่งอยู่บริเวณเขตศูนย์พัฒนาโครงการ หลวงอินทนนท์ เช่นกัน คือ หน่วยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยจะทำหน้าที่ดูแลความ เรียบร้อยทางด้านทรัพยากรต่างๆ ของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยมีส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ และควบคุมการตัดไม้ทำลายป่า รวมทั้งการอนุญาตนำวัสดุอุปกรณ์ไม่ว่าจะเป็น อุปกรณ์ทางการเกษตร หรืออุปกรณ์ในการสร้างบ้านเรือนขึ้นมารับบริเวณอุทยานแห่งชาติดอย อินทนนท์ ด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกชัย (2540 : บทคัดย่อ) พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง จังหวัดลำปาง เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน ในด้านการตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเกษตรกับทรัพยากรป่าไม้ และการดำรงชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องก็มีส่วนทำให้ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วยเช่นกัน ปัจจัยแรกเป็น ปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนในชุมชนก็ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การ ประกอบอาชีพ ความเชื่อ และระบบเครือญาติ ปัจจัยที่สองเป็นปัจจัยภายนอก เป็นตัวกระตุ้นให้ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร กฎระเบียบที่ยึด ปฏิบัติในชุมชน การตั้งหน่วยพัฒนาสาขาระยะชาวเขาในชุมชน และกฎหมายของรัฐที่ห้ามการตั้ง ถิ่นฐานในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กิจกรรมการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ได้แก่ การกำหนดข้อห้ามในการตัดไม้ การจัดเวรยามในการดูแลป่า การควบคุมไฟป่า การทำแนวป้องกันไฟป่า การปลูกป่า และการลดพื้นที่การทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ช่วยลดการทำลายทรัพยากรป่าไม้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

พัชรินทร์ (2537 : 77) ได้ศึกษา ทศนคติของเกษตรกรชาวเขาที่มีต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาดอยปู่คา อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรชาวเขามีทัศนคติอยู่ ในเกณฑ์ที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของ เกษตรกรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับตัวแปรอิสระต่าง ๆ คือเพศ อายุ การอ่านหนังสือได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ครอบครอง อาชีพเสริม รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความศรัทธาในตัวผู้นำ โดยภาพรวมแล้ว ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียง บางประเด็นคำถามเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน

สมเกียรติ (2540 : 60) ได้ทำการศึกษาการเปรียบเทียบทัศนคติของชาวเขาเผ่าม้ง กับเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในตำบลแม่แดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับป่าไม้ขึ้นเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเป็นพวกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และปล่อยให้ป่าไม้ขึ้นเองตามธรรมชาติแบบยั่งยืน ถ้ามีการตัดไม้หนึ่งต้นต้องมีการปลูกทดแทนห้าต้นในพื้นที่ตัดไม้ และมีความคิดว่าการปลูกป่าเป็นหน้าที่ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบเพราะป่าไม้ให้ทั้งอาหาร และยารักษาโรคเป็นแหล่งน้ำลำธารในการประกอบอาชีพการเกษตรอีกด้วย

อดิสรณ์ (2543 : 63) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย ซึ่งพบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เนื่องจากผลของการบุกรุกทำลายป่าไม้ที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตพื้นที่ และจากผลกระทบดังกล่าวและการรณรงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงตระหนักในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งแสดงว่าเกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเห็นด้วย ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พชรินทร์ (2537 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าชาวเขามีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรและต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในเกณฑ์ดี

สันติ (2539 : 19) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และการฝึกอบรมตามลำดับและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีทัศนคติว่าป่าไม้เป็นศูนย์กลางการผลิตการเก็บหาของป่าและมีความสมดุลทางธรรมชาติ และยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับชุมชน

มงคล (2536 : 76) ได้ทำการสำรวจการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความสนใจการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ส่วนใหญ่เคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนี้ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ยังเห็นและให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชน เช่น รายงานผู้นำชุมชน เมื่อมีผู้มาบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าหรือเกิดไฟไหม้ป่า และยังมีความเห็นว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทอย่างจริงจังในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งย่อมจะสามารถโน้มน้าวและชักจูงให้ประชาชนทั่วไป ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแล ร่วมปฏิบัติไปด้วย ในขณะที่เดียวกันและถึงแม้จะไม่ได้รับแนวความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ได้ เช่นเดียวกับไพบูลย์

และคณะ (2533 : 33) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ปลูกกาแฟที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า การปลูกกาแฟได้มีบทบาทในการเพิ่มของป่าไม้เศรษฐกิจ ในอนาคตข้างหน้าอาจมีการปลูกเอาไว้เป็นร่มเงาหรือ แนวกันลมก็ได้

อุดม (2532 : 39 – 52) ศึกษาวิจัยเรื่อง “องค์การอาสาสมัคร : อนาคตของการอนุรักษ์ป่าไม้” โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มย่อยสำคัญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่และกลุ่มประชาชน (กรรมการสภาตำบล คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้นำกลุ่ม) โดยศึกษาที่จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนธรรมดาให้ความสำคัญแก่ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงกว่าข้าราชการ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ เป็นสิ่งที่บุคคลส่วนมากรับรู้ และเห็นว่าเป็นปัญหาที่ค่อนข้างรุนแรง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นสาเหตุของปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้เกิดจากการลักลอบตัดไม้ โดยไม่มีการคัดเลือกหรือควบคุม รองลงมาคือ การเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยและเป็นที่น่าสังเกตว่าสัดส่วนของเจ้าหน้าที่ที่ให้ความเห็นว่าการลักลอบตัดไม้เป็นสาเหตุสำคัญมีตัวเลขสูงกว่าประชาชนที่มีความเห็นเช่นเดียวกันนี้ ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การที่ประชาชนยังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้ โดยประชาชนที่มีความเห็นเช่นนี้มากกว่าฝ่ายเจ้าหน้าที่ เพราะประชาชนสังเกตเห็นเหตุการณ์ที่ประชาชนด้วยตนเอง ตัดไม้ทำลายป่ามากกว่าเจ้าหน้าที่รับทราบ เกี่ยวกับบทบาทและความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่และประชาชน ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ ต่างมีบทบาทรองรับในฐานะช่วยสนับสนุนเป็นส่วนใหญ่ในกรณีทรัพยากรป่าไม้ อย่างไรก็ดี ทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชนยังมีศักยภาพที่จะเข้ามามีบทบาทได้อีกมาก กล่าวคือ โครงสร้างทางองค์กรในปัจจุบัน อาจจะยังไม่อำนวยให้บุคคลเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น แม้ว่าส่วนใหญ่จะมีความพร้อมอยู่ก็ตาม เกี่ยวกับโอกาสของการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่าเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมสนับสนุนแรงงานและค่าใช้จ่ายรวมในการศึกษาและเฝ้าระวังปัญหาและร่วมในการวางแผน

ชอบ (2535 : 27-28) ศึกษาวิจัยเรื่อง “พลังประชาชน : เงื่อนไขการรวมพลังเพื่ออนุรักษ์ป่า (กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกผิป่า บ้านยางสินไชย ต.เหล่า อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม)” พบว่า องค์กรประชาชนจะจัดการในเรื่องการอนุรักษ์ป่าได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติและแนวคิดของผู้นำองค์กรประชาชน การสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากภายนอก ทั้งด้านนโยบายและทรัพยากรที่จำเป็น นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขภายในชุมชนอีกหลายประการ มีความสำคัญในระดับที่แตกต่างกัน ได้แก่ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทางศาสนา ทางด้านผู้นำ ทางบทบาทและความสามารถของผู้นำ ทางบทบาทเจ้าหน้าที่และหน่วยงาน เมื่อคนในชุมชนเกิดจิตสำนึกในการ

จัดตั้งองค์กรของตน และองค์กรมีความเข้มแข็ง บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพพึ่งตนเองได้
เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นบุคคลและหน่วยงานก็ควรถอนตัว

ศลิษา (2537 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้
ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวบ้านรักป่าบน
พื้นฐานความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในการรักษาป่าขณะเดียว
กันชาวบ้านก็ยึดถือว่าป่าเป็นสิทธิร่วมกันของชุมชนไม่ใช่ของหลวง ชาวบ้านทุกคนจึงมีสำนึกร่วม
กันถึงสิทธิ และหน้าที่ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับ ชูสิทธิ
(2538 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาวิธีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าระบบนิเวศน์เพื่อแก้
ปัญหาภัยแล้งของประเทศไทย พบว่า แนวคิดของชาวบ้านระบบนิเวศน์ป่าประกอบด้วย สิ่งไม่มี
ชีวิต เช่น ดิน น้ำ อุณหภูมิ แร่ธาตุ ฟัน ฯลฯ และสิ่งมีชีวิต ได้แก่ สัตว์ และมนุษย์นอกจากนี้
ระบบนิเวศน์ป่า ยังประกอบด้วย ผี นาง เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านใช้ระบบการผลิตและ
การดำรงชีวิตแบบพึ่งพิงป่า โดยยึดหลักการอนุรักษ์ การพึ่งพาอาศัยการเคารพ การนับถือ ความ
กลัว การสำนึกบุญคุณ ระบบนิเวศน์ป่าในการผลิตเพื่อยังชีพจึงดำรงอยู่ได้

เสนห์และคณะ (2536) ได้ศึกษาถึงป่าชุมชนไว้ว่าขบวนการทางสังคม หรือการรวมตัว
ขององค์กรประชาชนในระดับชุมชน หรือระดับเครือข่ายในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง เพื่อทำการใช้
ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรส่วนรวมของท้องถิ่น
อย่างยั่งยืนและเป็นธรรมเนียมพื้นฐานของความคิด ภูมิปัญญา อุดมการณ์ และสิทธิชุมชน ซึ่งเน้นหลัก
การทางศีลธรรมและความมั่นคงในการยังชีพของชุมชนเป็นสำคัญ

จากความหมายของคำว่าชุมชนที่นักวิชาการป่าไม้และท่านผู้รู้ได้ให้ทรรศนะไว้นั้น อาจ
สรุปได้ว่า ป่าชุมชนคือกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ซึ่งมีป่าไม้เป็นจุดศูนย์กลาง โดยมีประชาชนเข้าไป
มีส่วนร่วมเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมจะเป็นป่าธรรมชาติหรือป่าปลูก
สร้างขึ้นใหม่ก็ได้

บวร (2538 : 74) ได้ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการป่าไม้ชุมชน พบว่า เกษตรกร
มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าไม้ชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
เป็นสถานที่เผาศพและยังได้ช่วยกันดูแลรักษาแนวถางวัชพืชรอบ ๆ บริเวณสถานที่เผาศพอีกด้วย
นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่า การจัดการป่าไม้ชุมชนแห่งนี้มีการจัดการผล
ประโยชน์ให้แก่ชุมชนคือ ให้ผลผลิตเพื่อการประกอบอาหาร เศษไม้ปลายไม้สำหรับเผาศพ ใช้ไม้
ในการก่อสร้างสิ่งสาธารณะประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน ตลอดจนใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์
ประจำหมู่บ้าน ส่วนการดูแลรักษาที่ชาวบ้านทุกคนจะช่วยกันดูแลรักษาป่ามิให้บุคคลอื่นมา
ทำลาย โดยปราศจากการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ไม่มีการปลูกต้นไม้

เพิ่มเติม มีการจัดเวรยามคอยควบคุมดูแลรักษา เพื่อมิให้บุคคลใดมาลักลอบตัดต้นไม้ และเก็บหาผลผลิตจากป่าชุมชนแต่อย่างใด

ชูศักดิ์ (2531 : 124, 223) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริเวณที่ลุ่มน้ำปึงตอนบน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 93.3 มีความเห็นสนับสนุนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในลักษณะของป่าไม้ชุมชน (community forest) หรือป่าไม้สังคม (social forest) ทั้งนี้เพราะว่าประชากรต้องการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และรักษาป่าไม้ ซึ่งมีอยู่ใกล้ชุมชนของตนเองมากกว่าที่จะเห็นคนอื่นมาลักลอบตัดหรือสัมปทานป่าไม้ โดยที่ประชาชนเองได้แต่เฝ้าดูเฉย ๆ เพราะไม่มีสิทธิและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่าประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

เบญจมาและสารณีย์ (2530 : 129-131) ได้ทำการศึกษา “ผลกระทบของการพัฒนาสังคมต่อชาวเขา” โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนชาวเขาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การดำเนินงานของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่มกับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สูงพบว่า ชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่ดำเนินการของทั้งสองโครงการได้มีการทำไร่นาถาวรเพิ่มขึ้น แทนการทำไร่เลื่อนลอย และเปลี่ยนจากการเพาะปลูกปีละครั้งมาเป็นเพาะปลูกหลายครั้ง ในพื้นที่มีน้ำชลประทาน ที่สำคัญคือมีการปลูกข้าวนาปี (นาดำ) เพิ่มมากขึ้นพอ ๆ การปลูกข้าวไร่ ซึ่งเป็นผลให้มีข้าวเพียงพอบริโภค ชาวเขาทั้งสองโครงการ ได้เปลี่ยนมายึดอาชีพเพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก แทนการล่าสัตว์ และหาของป่าขาย

แสวง (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของนักเรียนชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ระดับความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของนักเรียนชาวเขารวมทุกเผ่าอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกรายเผ่าพบว่า เผ่าเข้ามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงไปได้แก่ เผ่าแม้ว เผ่าลีซอ เผ่าลัวะ เผ่ากะเหรี่ยง และเผ่ามูเซอ และเมื่อเปรียบเทียบก็พบว่าระดับความรู้ของนักเรียนแต่ละเผ่าแตกต่างกัน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ของนักเรียนชาวเขารวมทุกเผ่าเห็นด้วยกับการอนุรักษ์ป่าไม้ เมื่อแยกตามรายเผ่า พบว่าเผ่าเข้ามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงไปได้แก่ เผ่าแม้ว เผ่าลีซอ เผ่าลัวะ เผ่ากะเหรี่ยงและเผ่ามูเซอ และเมื่อเปรียบเทียบก็พบว่าระดับความรู้ของนักเรียนแต่ละเผ่าแตกต่างกัน

มนัส (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบล ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน” พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่อง

ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดี มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ ปรีกษาหรือ และขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านของตนเอง สำหรับสื่อประเภทต่าง ๆ แม้ค่อนข้างจำกัด แต่มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์

จากการศึกษาผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าในทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความตระหนักในปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ มีความคิดเห็นสนับสนุนแก้ไขปัญหาดังกล่าว และสนใจที่จะเข้าร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว
2. ผู้นำชุมชนและประชาชน ต่างเห็นว่าเขาคควรจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาระบบทรัพยากรธรรมชาติและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมอยู่แล้ว เช่น สนับสนุนแรงงาน ค่าใช้จ่ายศึกษาและเฝ้าระวัง และความร่วมมือในการวางแผนแก้ปัญหา
3. ประชาชนทั่วไป สามารถระบุต้นเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้ ในส่วนของปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าโดยไม่มีการคัดเลือก และควบคุมการเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และการที่ประชาชนยังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้
4. ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ และรักษาป่าไม้ ซึ่งมีอยู่ใกล้ชุมชนของตนเองมากกว่าที่จะเห็นคนอื่นเข้ามาลักลอบตัดหรือสัมปทานป่าไม้ โดยที่ประชาชนเองได้แต่เฝ้าดูเฉย ๆ เพราะไม่มีสิทธิและอำนาจหน้าที่ หรือเห็นว่าประโยชน์จากป่าที่เคยได้รับเพื่อการดำรงชีพอยู่นั้นลดน้อยหรือขาดหายไป ซึ่งจะรวมตัวกันต่อสู้และคัดค้าน
5. ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ปัญหาคความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งประสานงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
6. สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ แม้จะมีค่อนข้างจำกัด แต่ก็มีความพร้อมสูงในการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นที่ต้องการของประชาชน

ซึ่งจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ ดังกล่าว จะดูเหมือนว่าชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงจะเป็น นักอนุรักษ์มากกว่าชาวเขาเผ่าม้ง แต่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเฉพาะชาวเขาเท่านั้น แต่คนทุกคนจึงควรมีความรับผิดชอบต่อสมบัติส่วนรวมเหล่านี้ การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้

แพร่หลายอย่างยั่งยืน เป็นการแสดงความรับผิดชอบทางหนึ่ง รัฐบาลจะต้องมีบทบาท เป็นผู้วางนโยบายและแผน เป็นผู้ประสานและควบคุมดูแลให้เป็นไปตามนโยบายและแผนนั้น ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนกลุ่มต่างๆ กัน มีวิธีการจัดการที่ผิดแผกแตกต่างกันออกไป บ่อยครั้งที่เกิดความขัดแย้ง ระหว่างคนต่างๆ ในกลุ่ม ดังนั้นรัฐบาลจึงควรมีบทบาทในการจัดการแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆเหล่านี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย การสำรวจทรัพยากรป่าไม้ และวางแผนในการใช้จะต้องทำอย่างมีระบบเป็นระเบียบแบบแผน โดยเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกัน และสุดท้ายในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่จะทำให้หลักเกณฑ์พื้นฐานต่างๆ ดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้สามารถใช้ได้ผลดีนั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่สำคัญคือการศึกษา เพราะการให้การศึกษาอย่างถูกต้องสมบูรณ์ จะช่วยก่อให้เกิดความร่วมมือกันของคนที่เกี่ยวข้อง และบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างเต็มใจ และเต็มความสามารถที่เขาได้อยู่